

Aklın Yargıcı Olarak Akıl: Kant, Pink ve The Wall

ÖZET

Aydınlanma düşüncesini temele oturtturarak akıl olgusunu öne çıkaran, bunu yaparken bir yandan da ampirizm ve rasyonalizmin temel konularını anlamlı biçimde bir araya getirmeye çalışan Kant, gerek deneyselliğin gerek salt mantığın sentezini yaparken; aklın, yanıltıcı diyalektik doğaların bir yönlendiricisi olduğunu söyler. Bu çalışmaya, her iki düşünüşe karakteristik biçimde insan bilgisini yerleştiren ve bireyi spekülative dogmalardan arındırma amacı güden Kant'ın eleştirel felsefesi ilham oluşturmaktadır. Ne rasyonalizmin yaptığı gibi bilginin kökenini ne de ampirizmin yaptığı gibi bilginin ürününü tespit etme girişiminde bulunan Kant'ın eleştirel bakış açısı, Alan Parker imzalı The Wall (1982) filmi ile ilişkilendirilmekte; söz konusu söylemlerinin sinema dilinde nasıl inşa edildiği araştırılmaktadır. Hiçbir sav ileri sürüp nokta koyma amacında olmayan çalışmamız nihai olarak aşırı yorumu merkeze almakta; Kant'ın eleştirisinin sınırlarımızı bilmemiz için bize zemin sunduğunu hatırlatmaktadır. Elde edilen bulgular bizi; tıpkı Kant'ın düşünce dünyasını sorguya çektiği gibi, Parker'ın da bir sorgulama evreni yarattığı düşüncesine götürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel felsefe, Immanuel Kant, The Wall.

Reason as Judge of Reason: Kant, Pink and The Wall

ABSTRACT

In his work "Critique of Pure Reason", Immanuel Kant reveals the method of the mind as a judge of mind. According to Kant, sources of all terms and even all questions what the mind present us is not found in experiences, it is found in the mind itself. Additionally, he says that the mind is the only thing that creates ideas, and that the mind is a guide who is obliged to give an explanation of their validity or illusory dialectical nature. Kant, who emphasizes the phenomenon of mind by putting the idea of enlightenment on the basis, while trying to bring together the basic issues of empiricism and rationalism in a meaningful way, synthesizes both experimentalism and pure logic. The critical philosophy of Kant, which places human knowledge characteristically in both ways of thinking and aims to purify the individual from speculative dogmas, has inspired this study. Moreover the critical point of view of Kant, which attempted to identify neither the origin of knowledge as rationalism nor the product of knowledge as empiricism did, was associated with Alan Parker's The Wall (1982); It was investigated how discourses were built in the language of cinema. The obtained results shows us that exactly like Kant questioned the world of thought, also that Parker created a questioning universe. As a consequence, it can be thought that the main character Pink is a representation of the embodied form of Kant's abstract world.

Key words: Critical philosophy, Immanuel Kant, The Wall.

GİRİŞ

Bilgi ve bilgi sorunu söz konusu olduğunda; felsefe tarihinin daha ilk dönemleri bu meseleye yönelik tartışmaları gündemine oturtur. Bu konuda düşünürler, bilgiye ulaşmada büyük rol oynayan iki etken üzerine yoğunlaşır. Tartışmaya konu olan düşünce tarzlarından biri düşünme gücü, diğeri ise gözlem ve algı yetisi olarak tasarlanır. Daha ilk günlerden başlayarak, bilgiye ulaşmada zihin katkısı mı önemlidir; yoksa dışarıdan edinilenler mi etkilidir ya da her ikisi birden mi...sorunsalları aynı kaynaktan doğar, farklı düşünce arayışlarını temsil eder.

Bir tarafta, akıl ve mantık süzgecinden geçmemiş hiçbir şeyi bilgi saymayan, kökeni Descartes'a dayanan rasyonalistler, diğer tarafta Hume'un ışığında gelişen, insan hafızasında doğduğunda hiçbir bilginin var olamayacağını, bilginin ancak deney ve gözlem ile edinileceğini savunan ampiristler... Bu çalışmanın temel konusunu ise; ilk amacı bilginin konumunun neye dayandığını açıklamak olan Immanuel Kant'ın modern felsefenin seyrine uygun olarak şekillendiği eleştirel düşüncü oluşturmuştur.

Rasyonalizm (akılcılık); insan zihninin işleyişinin bağlı olduğu kurallar ile nesnel dünyaya egemen olan kuralların aynı olduğunu; bu nedenle ancak aklın prensiplerine uygun düşünce yoluyla gerçek, sağlam, güvenilir bilgilere ulaşılabileceğini ileri süren ve bütün açıklamaların merkezine akli yerleştiren bir yaklaşımın ifadesidir (Demir, 2017: 32). Rasyonalistler, insan aklına egemen olan kurallar ile evrene egemen olan kuralların aynı olduğu varsayımından hareketle, akli çıkarımlar yoluyla kazanılan bilgilerin sağlam bilgi olduğunu savur.

Öte yandan, bilginin yegane kaynağının deneyim olduğunun, doğuştan gelen bir bilginin olmadığını, bütün gerçek ve güvenilir bilgilerin duyu ve deneyimle kazanılacağını altını çizen ampirizm (deneycilik), algısal gözlemlerin nihai yargılamaya eşdeğer olduğuna vurgu yapar.

Nitekim, akılcılığın ve deneyciliğin birbirini tamamiyle dışlayan iki yaklaşım olmadığını ifade eden, deneyciliğin duyusal izlenimi ile akılcılığın aklın soyut ilkelerini merkeze koyan, böylece ikisini ortak paydada birleştiren bir başka görüş vardır ki; o da eleştirel düşünüş olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada, Saf Aklın Eleştirisi adlı yapıtında; "kişi, bilgiye akıl ve bir koşullar dizisi oluşturan anlama yetisinin edimleri ile ulaşır (2009: 153)." diyen Kant'ın fikirleri her iki yaklaşımı aynı çizgide buluşturur.

Kant, ne rasyonalistlerin yaptığı gibi duyuyu ne ampiristlerin yaptığı gibi mantığı yok sayar, her ikisinin birden bilginin esas kaynağı olduğunu savunur (Deleuze, 1993: 39); birbirinin fikirlerine şiddetle karşı çıkan bu yaklaşımların ikisine birden eleştiri oklarını doğrultur.

Çalışmanın ilk ayağında, Kant'ın bu düşüncelerini şekillendiren rasyonalist ve ampirist bakışın genel hatları ve bu iki yaklaşım ışığında ortaya koyduğu eleştirel düşünüşüne genel bir bakış atılmaktadır. Çalışmamızın ikinci ayağı ise The Wall (Duvar, Alan Parker, 1982) filminin düşünsel hatları ile Kant'ın eleştirel yaklaşımı ilişkilendirilmeye çalışılmaktadır. Bu amaçla, çalışmanın kilit noktasını oluşturan ikinci ayağında, "...insan soyu sürekli olarak ilerlemekte midir?" diyerek bir ilerlemenin var olup olmadığını eleştirel bir tavırla sorgulayan Kant'ın söylemleri (1992: 141) ile filmsele iskeletin temelini buluşturma amacı güdülmekte, filmdeki sahnelerin Kantiyen tarzda sahnelendiği varsayılarak seçilip incelenmektedir. Söz konusu sahnelerin seçilmesinin nedeni, The Wall filminin Kant'ın felsefi yaklaşımı ile ne derece ortak bir paydaya sahip olduğunu sınınamaya dayanmaktadır. Bu bağlamda, hiçbir sav ileri sürüp nokta koyma derdinde olmayan bu çalışmada, filmin temel vurgusu ile Kant'ın düşünce yapısındaki ortak paydayı yakalama çabasının aşırı yorumu da (Eco, 2013) gerekli kıldığı farkında olunarak hareket edildiğinin vurgusunu yapmak önemlidir.

Kantçı Eleştirel Buluşma: Rasyonalizm ve Ampirizm

...İki şey, üzerine sık sık eğilip ısrarla düşünülürse, insanın ruhsal yapısını hep yeni, hep artan bir hayranlık ve korkunç saygıyla dolduruyor: üzerimdeki yıldızlı gök ve içimdeki ahlak yasası... (Kant, 2009: 177). Kant, bu iki kavramın da karanlıklarda gizli olmadığı, her ikisinin de birbiriyle bağlantılı olduğunu altını çiziyor. Birincisinin (yıldızlı gök), dıştaki duyular dünyasında bulunan yerde başladığını söylerken; içinde bulunan bağlantıyı, dünyalar üzerindeki dünyalara, dizgel-erden dizgelere geçerek oluşan önemli devinimlerin sınırsız zamanlarına, bu zamanların başlangıcına ve süresine doğru giden sonsuz derinliğe kadar genişletir. Öte yandan, ikincisi (ahlak yasası), bireyin görünmeyen benliğinde, kişiliğinde başlar ve onu gerçek sonsuzluğu olan ancak anlıkla (akılla) sezilen bir dünyada kendiyi karşı karşıya getirir (Kant, 2001). Nasıl ki bunlar, salt matematikle açıklanamayacaksa, salt deneyselliğe yaslanarak da bir tek kavrayışa varılamaz. Tam da bu noktada Kant, bilgi eleştirel olarak araştırılıp yöntemsel olarak kullanılırsa; yani akıl yargısı ile deneysel veriler aynı çizgide buluşturulursa kavrayışların tutarlı olarak şekilleneceğine vurgu yapmaktadır. Kant, en çok da salt deneye dayalı sonuçların uyumsuzluklarla dolu olduğunu; deneyselliğin temel özünün zaten akıl yargılarından oluştuğunun altını çizmekte ve eleştirisine bu noktayı merkez alarak başlamaktadır.

Kant, bilginin temelini; ne Platon'dan skolastiklere dek uzanan ontolojik geleneklerin yaptığı gibi şeylerin kendilerine, ne Descartescı akıl-dünya paralelliğine, ne de Hume gibi hiç ölçüp biçmeden alışkanlıklardan ya da psikolojik etkilerden bahseden ampirizme dayamaktadır. Bu nedenle, Kant'ın eleştirel felsefesine hareket oluşturan rasyonalizm ve ampirizmin birbirini dışlayan temel özleri tam anlamıyla kavranmadan, Kant'ın kast ettiklerini anlamak mümkün değildir.

Rasyonalizm, bilginin kaynağının akıl olduğunu; doğru bilgiye ancak akıl, mantık ve düşünce ile ulaşılacağını temel alan felsefi bir düşünce tarzıdır. Rasyonalizmi savunanlar, bilginin elde edilmesinde duyular yerine aklın oynadığı rol üzerine yoğunlaşmaktadır (Cottingham, 2003: 15). Rasyonalistler, bilginin temeli noktasında, duyuları şüpheli ve güvenilmez olarak nitelendirmektedir. Akıl merkezli bu yaklaşımın esası, deneylerin tek başına asla yeterli olmadığı üzerinedir.

Rasyonalistlere göre kesin ve evrensel bilgiler yalnızca akıl aracılığıyla edinilmekte ve tüm-dengelsel bir yöntem izlenerek esas bilgiye ulaşılabilir. Rasyonalizm, her şeyin değişmez mantıksal ve akılsal ilkelere sahip olduğu düşüncesini benimseyerek, hakikatlerin apaçık olduğunu vurgulamaktadır (Porta ve Keating, 2015: 210). Bu düşünceye göre, matematik kesin bir bilgi örneğidir.

Çoğu rasyonalist, zihni bir akıl kaynağı olarak görmüş; yalnızca akılcı düşünmenin konusu saydıkları bir gerçek dünyanın zorunlu bilgisine ulaşılacağını savunmuştur. Onlar için anlık içi düzen ile gerçek dünya arasında bir denklik söz konusudur (Kant, 2014: 30). Yani anlaksal doğrular aynı zamanda gerçek dünyanın da ilke ve yasalardır. Bu nedenle, gerçek dünyanın bilgisine ancak kendilerince apaçık sayılan bazı aksiyomlar ışığında tüm-dengelsel bir yol benimsenerek sürdürülmesinin gerekliliği konusunda ısrarcı olmuşlardır. Onlara göre duyusal yollarla kavranan bilgi, ikincil ve aşağı konumda yer almaktadır.

Rasyonalizmin klasik öncülerinin en başında Platon ve Aristoteles yer alır.. Platon için, iyiliği araştırmanın yoluyla, mantık ve matematiğin soyut doğrularını araştırma yolu arasında özde bir fark yoktur; doğruluk ve iyilik, bütün gerçekliğin kaynağı olan ideanın yönleri olarak bir arada bulunmaktadır. Söz konusu idealar, aklın ve mantığın süzgecinden geçerek varlık bulmaktadır (Platon, 2013: 111). Platon'a göre iyi ya da doğru olarak varsaydığımız nesnelere başka bir görüş açısından kötü ve haksız olarak nitelendirilebilir. Dolayısıyla, dünyayla ilgili geleneksel inançlarımız karşıtlıklardan var olan uslamamalar ile yoğurulmaktadır (Cottingham, 2003: 24). Bu noktada Platon, aklın dünya hakkında kalıcı ve zorunlu doğruluklar elde edeceğini savunarak; akıl ve mantığın sentezi üzerine yoğunlaşmaktadır.

Öte yandan, bu görüşü bilimsel akıl yürütmelerle destekleme amacı güden Aristoteles de, bilginin ilk ilkesinin kesin mantıksal kanıtlamalar içermesi zorunluluğunu öne sürmektedir. Ona göre de, bilgi edinme yetisi akıldır: Bilgide aklın işe karışması söz konusu olmazsa, asla bilim ve felsefe oluşmaz. Öyle ki, Aristoteles, bilginin belli bir noktada gerçeklik hakkında zorunlu doğrulukların kavranmasının gerekliliğini içerdiği düşüncesini savunarak (Aristoteles, 2013: 172, 191); kendinden sonra gelecek akılcı filozofların düşüncesinin şekillenmesinde önemli paya sahip olmuştur.

16. Yüzyıl'ın sonuna gelindiğinde rasyonalizmin yıldızını parlatan esas düşünür olan Rene Descartes; klasik felsefeden modern felsefeye geçiş noktasında önemli bir isim olarak kabul edilir. Descartes'in önemini arttıran ve önceki Rasyonalist düşüncelerden nispeten sıyrılmasına neden olan en önemli husus, felsefesini varoluşa dayandırmasından kaynaklıdır; Descartes hem özsel olarak düşünen hem de yer yer kusurları olan bir varlık olduğunun bilincindedir. Ussal olarak kendisine düşünme gibi bir yetiyi veren bir varlık olduğu fikrini benimsemektedir (Cottingham, 2003: 47). Descartes'in bu düşüncesi varoluş kavramı ile akılcı yaklaşımı bir araya getirmektedir. Ona göre insan, Tanrının verdiği akıl yürütme gücünü dikkatli ve yöntemli bir biçimde kullandığı sürece gerçeğe ulaşır. Zihinden ya da doğuştan gelen bütün fikirleri, kendine ait kuralları çerçevesinde işleyecek ve bilgiye dönüştürecek olan tek şey akıl yetisidir. Descartes, duyu kavramını yok sayarak, bilginin tek kaynağının akıl olduğu düşüncesi üzerine yoğunlaşır.

Descartes da, Platon gibi, eğer doğru bilgiye ulaşılabilecekse zihnin kendini duyulardan kurtarması gerekliliği üzerinde durmaktadır. Çünkü duyusal algılar, yanılsama ve yanılsamaya neden olabilmektedir. Ona göre, gözlemlenilen yargılar sanrı ya da düş olabilir (Descartes, 2011: 113).

Descartes, akılcı bilgi anlayışını benimserken duyuların sınırlılığının altını çizmekte, diğer yandan varlık sebebini araştırmaktadır. O, kendi varlık bilgisinden Tanrının varlığına yönelik çıkarımlarda bulunmaktadır; ancak, Tanrının varlığı meselesi akılcılık dışı yorumlamaları da içinde barındırmaktadır. Bu noktada, Descartes, Tanrının varlığını kanıtlamak için Tanrının yetkin ve iyi bir varlık olarak insana, en ileri düzeyde açıklıkla algılayacağı şeylerle yanılgıya düşürecek bir zihin vermeyeceğini ifade etmektedir. Yani ona göre akıl, Tanrının her bireye yerleştirdiği ilahi bir ışıktır. Gerçeklik; akıl ancak dikkatli ve doğru şekilde kullanılırsa anlaşılabilir (Descartes, 2011). Descartes'e göre; Tanrı, mükemmel ve asla aldatmayan bir varlık olarak insanlara akıl bahşetmiştir. Onun insanlara verdiği akıl, kendisi için belirlenen, Tanrının insan aklına yerleştirdiği ilke ve kurallar çerçevesinde işlemektedir. Böylece kişi, doğuştan bir bilgiye sahiptir; yani bilgi, basit ve gayet açık kavramlara dayanmaktadır. Descartes'in akıl-dünya paralelliğindeki bu yaklaşımı, Kant'ın düşünüşünde temel rol teşkil eden akıl merkezli düşünce tarzının eleştirisine ön ayak olmaktadır.

Ampirizm, -Rasyonalistlerin tersine- insan zihnini boş bir levha olarak gören, bilginin esas kaynağının duyusal deneyimlerle edinildiğini savunan felsefi bir düşünce tarzıdır. Ampirizme göre; bilimsel yasalar, genel, tekrarlanan deneyim örüntüleri hakkındaki önermelerdir (Benton ve Craib, 2016: 28).

Rasyonalizme karşıt bir görüş olan Ampirizm, bilginin kaynağının deney olduğunu öne sürmektedir. Bu felsefi düşünce tarzı; bilgiye ulaşmak için deneyi kullanmanın, deneysel araştırmanın, deney yoluyla veri toplamanın, gözlemden başlayan tümevarımsal akıl yürütmenin önemine vurgu yapmaktadır (West, 1998: 33). Ampiristler, insan bilgisinin tümünün tecrübelerle, dış dünyaya ilişkin izlenimlere, duylara ya da gözlemlere dayandığını ileri sürmektedir. Onlara göre, insan bilgisi doğuştan var olmaz; bir öneme sahip her bilgiye, uygun tecrübelerden sonra erişilebilmektedir.

Ampirizmin klasik öncülerinin başında Locke yer alır. Locke bütün bilgimizin deney ve gözlemlerden türediği öğretisiyle ampirizmin kurucusu olarak nitelendirilir. Platon'a ve Skolastiklere karşı çıkış niteliğinde kaleme aldığı Denemeler adlı çalışmasında Lock, doğuştan gelme hiçbir duygu veya ilke bulunmadığı düşüncesini savunmaktadır. Ona göre, doğuştan gelen hiçbir usamlama sağlam değildir. Tüm insanların kabul ettiği bazı ilkeler vardır ve bu ilkeler ancak deneysellikle içselleştirilmektedir (Copleston, 2004: 78; Cottingham, 2003: 83). Locke, rasyonalistlerin doğuştan gelen fikirlere yükledikleri tüm bilgi kategorilerinin deneyimle elde edilebilir yargılar olduğu düşün-

cesi üzerinde durur. İnsanın dolu ve sınırsız hayal gücünü sonu olmayan çeşitlilikle dolduran geniş malzemenin, aklın ve bilginin tüm malzemesinin, salt deneyimden edinileceğini savunan Locke, tüm bilginin deneyimle temelleneceğini, sonunda da kendini deneyimden türeteceğini savunmaktadır.

Locke, Descartes'in doğuştan var olduğunu savunduğu idelerine karşı çıkar. Hatta aklın ve mantığın ilkeleri diye bilinen ilkelerin doğuştan gelmediğini söylemektedir. Aslında Locke, doğuştan ideilerin veya kavram, ilke ya da fikirlerin varoluşuna karşı çıkarken; eş zamanlı olarak geleneğe, Skolastik düşünceye de tavrı almaktadır (Cevizci, 2001: 269).

Kant'ın eleştirel düşüncesini geliştirme noktasında üzerinde durduğu bir düşünür olarak Ampiristler arasında yer bulan David Hume da, salt usun güvenilir öne sürümlere neden olduğu üzerinde yoğunlaşmakta (Kant, 2014: 16); nicelik ya da sayıyla ilgili herhangi bir deneysel akıl yürütmeye dayanmayan olguların tamamını yanılısma olarak nitelendirmektedir (Cottingham, 2003: 90). Rasyonalizmin duyusal deneyim alemini aşan önermelerini bir kenara atan Hume, deneysel olarak doğrulanabilir olmayan her şeyi yok saymaktadır.

Öte yandan Hume, nedensellik diye bir unsurun aslında var olmadığını söylemektedir. Belirli bir olay türü her zaman bir diğeri için bir noktada buluşuyorsa, nesnenin birine neden, diğere ise etki denilmektedir. Ona göre; bunlar arasında bir bağlantı olduğu düşünülmektedir; birinde var olan güç, yanılmaz bir biçimde diğeri oluşturur. Benzer durumların yinelemesinden sonra, zihin bir başka olayın ortaya çıkmasıyla, alışkanlık -yani deneyimle kazanılan bir nevi tecrübe birikimi- sonucu diğerin olacağı beklentisine girilmektedir. Dolayısıyla insan zihnindeki bu bağlantı, zorunlu bağlantı fikrini oluşturan insan zihninin bir duygusu ya da izlenimidir. Hume'a göre bundan ötesi söz konusu değildir (Cevizci, 2001: 277). Hume, dünyada zorunlu olarak nedensel bir bağlantı olmadığını vurgularken, radikal bir fikir savunmaktadır. Nedensel bağlantılar, sadece yinelenen olayların zihinde alışkanlıkla ilgili beklentiler ortaya çıkararak, insanda kaçınılmazlık duygusu yaratmaktadır. Kişinin bunu nedensellik dizgesi olarak gerçek dünyaya yüklemesi büyük yanılıdır.

Nitekim, Hume'un burada sözünü ettiği izlenim, bireyin hem dış hem de iç deneyimle elde ettiği izlenimlerdir (Öktem, 2004: 40). Ona göre izlenimler, şiddetli ve sakin olmak üzere iki ayrı kategoride yer almaktadır. Şiddetli izlenimler, tutkular; sakin izlenimler ise estetik ve moral duygularıdır. İdeler ise, izlenimlerin ya da canlı algıların sönük birer kopyasıdır. Bu noktada Hume, bütün idelerin temelinde izlenimlerin bulunduğu vurgu yapmaktadır. Öyle ki, Hume'a göre; incelediğimiz her ide, kendinden önce gelen ve kendine benzer bir izlenim ya da duygudan kopya edilmektedir. Bu durumda, herhangi bir izlenimin bulunmadığı yerde, herhangi bir ide de mevcut değildir.

Locke ve Hume gibi ampiristler, insan bilgisinin tümünün son çözümlemede deneye; dış dünyaya ilişkin izlenimlere, gözlemlere ve duyumlara dayandığını ileri sürmektedir. Onlara göre, kişinin bilgisi doğuştan düşüncelere dayanmaz. Dünyaya geldiğimizde zihnimiz boş bir levha gibidir. Öte yandan, hatırlanacağı üzere Platon, Descartes gibi rasyonalist düşünürler, bilgiye deneyden önce ve gözlem ya da izlenimden bağımsız olarak ulaşılabileceğini savunmaktadır. İşte tam da bu çatışma noktasında Alman filozof Immanuel Kant, hem rasyonalizmi hem ampirizmi aynı çizgide birleştirme çabası içindedir. Çünkü o, her iki düşüncenin de tek yanlı olduğu kanaatinde.

Kant, düşünceyi ve görüntü dünyasını sorguya çektiği ve insanlık değerini hem anlamsız saldırılardan hem de anlamsız abartılardan koruduğu sistematik bir eleştiri ortaya koyar. Bu yaklaşımı ile insan aklına sınırsız bir güven hissi veren ve ona metafizik bilgi de yükleyen dogmatik ve insan bilincinin sadece seçilemez duyu izlenimlerinden bir dizge olduğu görüşünü savunur. Diğer yandan da, insan zihninin kendisinin bile büsbütün güçsüz bir şey olduğunu savunan kuşkucu yönelime karşı çıkmaktadır (Kraus, 2004).

Kant, insan aklını işlem alanlarına göre iki kategoriye ayırır. Ona göre insan akli, yalnızca teorik bir akıl değildir. Yani sadece el altında olanı kavrayıp, onun ne olduğu hakkında teoriler kuran kuramsal bir akıl değildir. Aklın saf bir pratik yanı vardır (Copleston, 2004: 87). O, kendinde insanın ne yapması gerektiği hakkında bilgiyi taşır ve insana yol gösterir. Kısacası Kant, insan aklının teorik

ve pratik olmak üzere iki işlem alanından oluştuğunu ve bunların apayrı kanunlara sahip olduğunu ifade etmektedir. Akıl sahibi olan insanda birbirinden ayrı olan kanunlar, bir ahenk içinde birleşmektedir. Yalnızca akıldan hareketle sözde açık bir ispat sunan dogmalar ve buna karşı materyalist teori karşısındaki anlaşmazlık; Kant'ın salt teoriyle metafiziki sonuçlara varmak isteyen akla karşı yaptığı kritik, eleştirel felsefesinin hareket noktasını oluşturmaktadır (Kant, 2014: 34,35).

Saf Aklın Eleştirisi, ki bu eser Kant'ın eleştirel tavrını kesin hatlarıyla ortaya koyduğu ilk eserdir ve en önemlisidir, aklın tarih boyunca gelmiş geçmiş bütün düşünürlerin vardıkları metafizik ile ilgili sonuçların uzlaşmazlığa ve çelişkilere götürdüğü düşüncesi üzerine inşa edilir. Aslında Kant burada, metafizik sorunların gereksiz olduğunu iddia etmemektedir. O, eleştiride metafiziğin temelini aklın varlık yapısında olduğunu açıklamaya çalışmaktadır. Metafizik soruları, başıboş bir bilme arzusundan değil de aklın kendisinden doğmaktadır (Kant, 2009: 136). İfade ettiğine göre; “Düşüncenin verilmiş duyular dünyasında kalmayıp, derinlere gitmek istemesi, temelini insan aklının yapısında bulur.” (Kant, 2014: 93). Kant, eleştirisini; metafiziğin akla dayandırılan, mantıkla düşünülmüş bir zemin üzerine oturtulması gerekliliği üzerine oluşturmuştur.

Öte yandan, Kant'ın Saf Aklın Eleştirisi; Ortodoks akılcılıkla, Hume'un deneyci kuşkuculuğu arasındaki nedensel zorunluluğa dayalı gerilimi de yansıtmaktadır. Kendi ifadesiyle; “beni dogmatik uykumdan ilk defa uyandıran ve araştırmalarıma kurgusal felsefe alanında bambaşka bir yön vermemi sağlayan” (Kant, 2014: 83); Hume'un nedensellik konusuna yaklaşımıdır (Cottingham, 2003: 95).

Nitekim söz konusu eser, başlangıçta rasyonalizm karşıtı bir bakış açısını akla getirmektedir. Aslında Kant, gerçekliğin bilgisini sağlama amacındaki akılcı metafiziğin savlarını yıkmayı hedeflemektedir. Kant, bilgi nesnelere yalnızca görüngüler (fenomenler), yani fiziksel dünyanın deneyci biçimde gözlemlenen nesnelere olduğunu öne sürerek Platon'un idealer kuramına gönderme yapmaktadır.

Kant, kesin bilgi arayışında, salt deneyimi metafiziki olgularla eşdeğer gören ampiristler ile bilgiyi yalnızca anlık (akıl) ekseninde çeviren rasyonalistler arasındaki dengeyi; Saf Aklın Eleştirisi adlı çalışmasında ortaya koyarak; aklın metafizik alanda kullanılması imkânını ifade etmeye çalışmaktadır. Ona göre, metafizik, temelini aklın varlık yapısında bulmaktadır. Nitekim metafizik soruların kaynağı akıldır. Bu sorular kesin manada zaten cevaplanamaz (Kant, 2009: 215). Kant, salt aklın kendisinde taşıdığı bilginin açık ve kesinliğine, pratik akıl söz konusu olduğunda da, onun ahlaka ilişkin buyruklarının yerine getirilmesi gerekliliğine inanmakla birlikte (Öktem, 2004: 45); bu soruları yanıtlamaya salt aklın gücünün yetmediğini de vurgulamaktadır. O halde Kant, insana doğanın sunmuş olduğu metafizik yapı ile insan aklının aldığı tavır sonucunda geliştirdiği akıl yargısı gücünü tek bir çizgide birleştirilmesinin gerekliliğini ifade etmektedir.

Kant, söz konusu eserinde yargıları analitik yargılar ve sentetik yargılar olacak şekilde iki kategoriye ayırmaktadır. Analitik yargıları, karakterleri gereği a priori (deneyimden önceki öngörü); sentetik yargıları ise hem a priori hem de a posteriori (deneyimden sonraki yargı) olarak ifade etmektedir. Ona göre; “cisimler yer kaplar” şeklindeki analitik yargılar; sadece kavramları açıklayan, kavramların aslında tanımında saklı olanı aydınlatan; yani, yüklemi konusundan fazla bilgi vermeyen yargıları refere etmektedir. Bu yargılardan yeni bir bilgi edinemeyiz. Zira bu yargılar zaten cismin tanımı içerisinde yer almaktadır. Kant, bütün analitik yargıların salt mantık çerçevesinde yapılan analizler olduğunu savunmaktadır.

Öte yandan, “cisimler ağırdır” şeklindeki sentetik yargılar, bilgimizi genişleten; yani yüklemi konusunda fazla bilgi veren yargıları ifade etmektedir. Bu tür yargılarda, kavramımızın dışına çıkıp onu başka kavramlarla birlikte düşünürüz; bağlantılar kurabiliriz. Deneyden gelen tüm yargılar sentetiktir. Bu yargılarda kavramlar, duyuusal deneyimlere ek olarak, mantıksal düşünce ile birbirine bağlanmaktadır. Kant'a göre; salt tanımlamalardan çıkarılmadıkları için matematiksel yargıların tümü sentetiktir, fakat aynı zamanda bu yargılar sadece deneyden elde edilmedikleri için de a prioridir. İşte bu noktada, Kant, rasyonalizm ile ampirizmin sentezini yaptığı eleştirel düşüncesini, ortaya koy-

duğu bu sentetik a priori yargısının üzerine inşa etmektedir (Kant, 2014: 30,31; Kant, 2004: 107-118; Öktem, 2004).

Kant'a göre, sentetik a priori yargı, eldeki kavramın dışına çıkan, yani sanki deneyden gelmişçesine bilgimizi genişleten (sentetik), fakat deneyden gelmeyen (a priori) yargı demektir (Öktem, 2004: 45). Örneğin; "Doğru, iki nokta arasındaki en kısa yoldur." şeklindeki ifade, sadece doğru kavramından türetilemez. Burada yeni bir şey ifade edilmektedir. Bununla birlikte, bu yargının mutlak bir temel geçerliliği bulunmaktadır; bu, deney ile bozulabilecek bir yargı değildir. Böylece, yalnızca sentetik değil; a prioridir de... Ona göre; hakiki bilgiyi işte bu tür yargılar verir. Bizler de, bu tür yargıları sezgi ile kavrarız. Kant, bu yargıların, metafizikte de söz konusu olup olmadığı üzerine yoğunlaşır; ki bunun amacı metafiziğin bilim statüsünde olup olamayacağına dair arayışıdır. Bu soruya yanıt bulabilmek için Kant, sentetik a priori yargıların nasıl mümkün olduğunu araştırmaya başlamıştır; zira ona göre, bilgide kesinlik ancak salt deney bilgisinin dışına çıkıp, sentetik a priori yargıları kullanmaya hakkımız olduğu yerde olabilir (Kant, 2001, s. 49). Bu tür yargılar, bizlere yalnızca duyarlılığın ya da yalnızca aklın sağladığı bilgilerden çok daha ötesinde bilgiler sağlamaktadır (West, 1998: 67). Kant, bu bilgilerin deneyden gelmediğini, aksi halde bunun a priori olamayacağını; öte yandan da, bunların deneyimden bağımsız olmadığını, her türlü deneyin alt yapısını oluşturduğunu söylemektedir.

Aslında, Kant'ın Saf Aklın Eleştirisi'nde sayfalarca açıklamaya çalıştığı; bilginin duyular ve anlık olmak üzere iki kaynağı olduğudur. Duyular, bilginin malzemesini sağlarken; akıl ise o malzemeyi birleştirecek olan köprüyü kurar. Kant, anlıkla edinilenleri sezgiyle birleştirir ve biçimlendirir. Anlık ile sezginin buluşması; bilgiyi oluşturur. Bu nedenle, Kant, ne rasyonalizmin yaptığı gibi duyuları ne de ampirizmin yaptığı gibi mantığı yok saymıştır; ona göre her ikisi birleştiği zaman gerçek bilgiye ulaşılmaktadır. Bu noktada, yukarıda verilen bilgiler ışığında Kant'ın bir anlamda Tanrıya dayalı geleneksel düşünce ile bilime dayalı laik/seküler düşünce arasında bir uzlaşma sağlama çabasına giriştiği iddia edilebilir.

Dogmatik uykusundan uyanarak, uyuyan felsefeyi uyandıran ve kişinin hayal gücüyle çevresindeki her şeyi yok sayacağına inanan Kant'ın eleştirel düşüncüsü, bu çalışmada The Wall filmine uygulanacaktır. Ancak, belirtmek gerekirse, yaşamı boyunca salt bilginin kaynağına yönelik arayışı, ona sanatsal anlamda bir değer sorgulamasına pek de fırsat vermemiştir. Bu nedenle, Kant düşüncesini bir film üzerinde anlamaya yönelik bu çalışmada, Kant'ın yalnızca eleştirel düşüncesi referans alınmaktadır.

Kant'ın Eleştirel Düşüncesini The Wall ile Anlamak

Descartes, bilgi için sağlam bir dayanak arayışındayken kendi "düşünen ben"inden hareket eder ama asli dayanağı yine Tanrı'dır. Gerek Descartes'ın, gerekse Platon'un duyuları yok sayma gibi bir eğilimi yoktur ve hiç olmamıştır; gelip geçici olanın ardındaki kalıcı olanı ortaya koyma çabası yine onun olgudaki (duyudaki) izine bakmayı gerektirir. Bunun yanında, Hume, nedensellik diye bir unsurun aslında var olmadığını söylememektedir. Nedenselliği bile alışkanlıktan daha sağın bir biçimde kanıtlayamadığımızı kasteder; nedenselliği hiçbir şekilde yadsımaz, Hume, dünyada zorunlu olarak nedensel bir bağlantı olmadığını da hiçbir şekilde vurgulamaz. Kant'a göre, anlama yetisi –ki bunu bilgi edinimi ile eşdeğer tutar- deneyim veya mantık sentezinin birlikteliği ve buna ek olarak hayal gücünün şematize edilmesi gerekliliği üzerine dayanır (Deleuze, 1995: 56). Bu bakımdan, sentez ile hayal gücünün şeması, çok çeşitliliğin bilgisi için bizlere ilkeler sunar. Haliyle akıl; bizzat anlama yetisinin kavramlarının uygulanma aşamasındaki mümkünlüğünü içerir. Kant'ın sunduğu bu anlama yetisi çerçevesi, sanatçının sunduğu kartpostalla ilişkilendirildiğinde ise; Alan Parker'ın huşu uyandıran sunumunun, filozofun eleştirel tavrının somut yüzünü gözler önüne serdiği anlaşılır.

Yorum ve Aşırı Yorum adlı eserinde Eco, sanat yapıtlarının çoğul yorumlar yaratma, çoğul yorumlara yol açma yeteneğiyle var olduğunu ileri yazar. Ona göre, bir sanatçı; bir dizi iletişimsel etkiyi, kendi yarattığı özgün kompozisyonu her izleyici kendine göre anlamlandırır. Bu anlamda sanat

yapıtı, farklı açılardan izlendiği ve algılandığı oranda estetik değer kazanır. Bu anlayış yapıta özgün özünden uzaklaşmaksızın farklı titreşimler ve yankı zenginliği kazandırır. Bu düşünceden hareketle araştırmamız, Eco'nun aşırı yorum anlayışıyla da harmanlanarak sunulmakta, bu kısımda Kantçı bakış açısının sınırlarının vardığı noktalar söz konusu edilmektedir.

The Wall (1982), tümelde eğitim sistemine, özelde de yönetici ve öğretmenlerin; öğrenciler üzerinde yarattığı baskıya; onların yeteneklerini, kapasitelerini ve kişiliklerini yok saymaya yönelik davranışlarına başkaldırı anlamı taşıyan, bu noktada sistem eleştirisi yapan bir filmidir. The Wall, Pink Floyd'un aynı adlı albümüne dayanır ve Pink'in (Bob Geldof) çocuksu cinsellik döneminden gelen derin bir zihinsel depresyonun basit bir sunumuyla başlar. Film, birçok açıdan çalışılmaya değerdir. Pink'in annesine karşı duygusal aşırılığı bir noktada Kral Oedipus Kompleksi'ni hatırlatmaktadır. Filmin bir bölümünde; annen sana tüm doğruları gösterecek vurgusu, annenin çocuk üzerinde doğrudan etkin bir role sahip olduğunun ifadesidir. Diğer yandan; ülkenin eğitim sistemindeki kişilik ve karaktersizliğin bir yansıması olarak ağzı, burnu ve gözü olmayan, fabrikadan çıkmışçasına aynı ifadesiz çoğunlukların verdiği anlamlı mesajlar... Animasyonlarla sunulan ve açıkça kalıplaşmış tek tip insan figürünü temsil eden, hatta İngiliz Faşizmine şiddetle gönderme yapan müzikal etki... Kısacası The Wall, bir bütün halinde tek başına 95 dakika boyunca akıllarda sorgulamaya değer onlarca konu yaratan bir filmidir. Ancak çalışmanın sınırlılığı gereği The Wall, Kant'ı dogmatik uykusundan uyandıran ampirizm ve rasyonalizmin ortak paydasına; eleştirel bir söylem üzerine inşa edilmektedir. Kant'ın sunduğu, şematize hayalgücü sentezi, The Wall ile ilişkilendirildiğinde daha somut bir görünümün oluştuğu düşünülmektedir.

The Wall'un genel çerçevesi, bireyin yaşam koşullarının, korkularının nihai sonucu olarak kendisinden ve çevresinden kopuşu; dış dünyadan izole oluşu etrafında şekillenmektedir. Dış dünyaya karşı bireyin hissettiği bu yabancılaşma, çevreye karşı korku hissini oluşturmakta ve dolayısıyla korunma ihtiyacını doğurmaktadır. Filmdeki temel öğreti de, sözü edilen ihtiyaçtan kaynaklı, bireyin etrafına ördüğü duvarın tasviri üzerinedir. Duvardaki her bir tuğla, başta eğitim sistemi olmak üzere, kadın-erkek ilişkisi, anne-çocuk iletişimi, yalnızlık, savaş ve çevresel faktörleri temsil etmektedir. Bundan dolayıdır ki; sorun film karakterinin sorunu olmaktan çıkmakta, tüm dünyanın sorunu haline dönüşmektedir. Bu nedenle, filmin başkahramanı Pink'e yakın olanlar; yalnızca anne, baba, eş, öğretmen olarak tanıtılmakta; onlara isim verilmemektedir. Bireyin, yaşamda yüzleştiği tüm sorunlar, engeller, kurallar, acılar, çaresizlikler bir tuğlaya eşdeğer tutulmaktadır. Örülen duvar, Pink'in geçmişinde yaşadığı sorunların ve yalnızlaşmasına neden olan acılarının somutlaşmış eleştirel bir sunumudur.

The Wall temelde, düşüncenin verilen duyular dünyasında kalmayıp aklın derinliklerine seslenen; böylelikle sunulan görsel ile mantıksal bir düşünce bağlantısının gerekli olduğu örüntülerle yüklüdür. Film, ifade edilen duygunun, sunulanan çok ötesinde şekillendiği ve söylenmek istenenin asıl akıl süzgecinden geçirildiğinde anlaşıldığı bir söylem üzerine kurulması bakımından Kant'ın akıl merkezli hayalgücü şemasını hatırlatır.

Pink, hikâyesini bir yetişkin olarak anlatmaya başlasa da, fiziksel ve ruhsal olarak geçmişine dönüşü yine ilk sahnede gerçekleşir. Şarkıyla birlikte, bugünün yetişkininden çıkılıp, onun doğduğu ana ve o dönemde yaşanan olaylara dönülür. Sözü edilen dönüş, basit bir hatırlamadan ibaret değildir; her ne kadar öyle görünse de, şarkının ritmi ile olay tam bir şizofreniye dönüşür. Otel odasında donuk vaziyette oturan Pink'ten, çocukluğuna, öğrencilik yıllarında maruz kaldığı psikolojik baskı ve şiddete; aynı zamanda İkinci Dünya Savaşı'nda cepheye yenik düşen askerlere yönelik hatırlatma yapılır. Diğer yandan; kolluk kuvvetlerinin, dolayısıyla yönetimin, toplum üzerindeki şiddeti yine burada yansıtılır. Filmin başlangıcında yer alan bu sunum, hayat yorgunu birinin psikolojik tükenmişliğini betimler.

The Wall, İngiltere'nin İkinci Dünya Savaşı öncesini hüznle anarken; savaş sonrası yaşananlarla kıyaslamaya giderek iki dönem arasındaki acılara yönelik post-modern bir ağıt sunmaktadır. Buna karşılık, Pink'in babasını savaşta kaybetmiş olması, çocukluğuna saplantılı bir birey olarak yetişme-

siyle sonuçlanmaktadır. Henüz çocukken yetişkin bir birey gibi hissederek davranması, babasının yokluğunu kendince doldurmaya yönelik çabası ile ilişkilidir. Bu durum, çocukken yetişkin bir birey gibi hissetme zorunluluğunun, ileriki dönemlerde bireyi nasıl bir kalıp içerisine sokacağına sorgulamasını gerekli kılar. Söz konusu sorgulama, Pink'in karısı ile yaşadığı iletişimsizliğin ifadesi ile cevaba kavuşur. Sözü edilen iletişimsizlik, filmdeki duvar metaforunun bir tuğlasını temsil eder. Öte yandan, hayatın yıldırıcı anlarında, bireyin kendini yaşamdan uzak hissettiği zaman televizyon, alkol, uyuşturucu gibi gerçeklerden kopma amacıyla başvurulmuş kaçış araçları, bireyi iyi ya da kötü bir duyguya sürükler. Bu da, bireyin etrafına ördüğü duvarın bir diğer tuğlasını temsil eder. Duvarın yüksekliği arttıkça, yaşamla ve yaşamın içindeki diğer bireylerle ilişki kesilir. Bu noktada, Kant'ın öne sürdüğü insan aklının işlem alanlarına yönelik düşüncesine gönderme yapılabilir. Ona göre insan akli, yalnızca teorik bir akıl değildir. Yani sadece el altında olanı kavrayıp, onun ne olduğu hakkında teoriler kuran kuramsal bir akıl değildir. Aklın saf bir pratik yanı vardır (Copleston, 2004: 87). O, kendinde insanın ne yapması gerektiği hakkında bilgiyi taşır ve insana yol gösterir. Kant, insan aklının teorik ve pratik olmak üzere iki işlem alanından oluştuğunu ve bunların apayrı kanunlara sahip olduğunu söylemektedir. Bireyde birbirinden ayrı olan kanunlar, bir ahenk içinde birleşmektedir. Yalnızca görünenden hareketle sözde açık bir ispat sunan dogmalara karşı; aklın sunduğu yetiyle ancak, Pink'in şizofrenik ruh hali bizler tarafından anlaşılabilir.

The Wall'un en ünlü bölümü, içinde Pink'in de yer aldığı öğrenci grubunun kendilerini ezen öğretmenlerine yönelik başkaldırısıdır. Another Brick in The Wall şarkısı, eğitimdeki baskıya karşı anarşik bir itirazın marşı kabul edilmektedir. Filmde sunulana göre; okuldaki sadist öğretmenler, öğrencilerin yaratıcı düşünceden uzak bireyler olduğu yargısıyla, onları ezberci bir öğrenmeye iterek, sosyal klonlar yaratmaya çalışmaktadır. Bu durum karşısında öğrenciler "Eğitime ihtiyacımız yok." diyerek, devrimci bir hareket başlatır. Verilmek istenen mesaja göre; birlikte hareket etmek gereklidir. The Wall'da, toplu hareket etmek; bir taraftan sürü tarzı bir psikolojiyi hatırlatırken (ifadesiz yüzlerle sunulan tek tip insan figürlerinin et öğütücüsünden geçirilerek aynı görünümdeki solucanlara dönüşmesi); diğer taraftan, insanlığın da toplumla uyum içinde yaşaması gerektiğine dair zorunluluğun altını çizer. Bu çift yönlü gönderme ile içine kapalı ve dünyadan soyutlanmış Pink'in psikolojik yıkılmışlığı "eğitime ihtiyacımız yok, düşünce kontrolüne de..." önermesiyle meşru kılınır. Bu, kişisel veya toplumsal her türlü eziyetin şahsiyet kaybına yol açtığı; böylece ruhsuz bir homojenliğin yaratıldığının bir tasviridir. İfadesiz yüzlerin solucana dönüşmesi, film boyunca sıkça tekrarlanan bir sahnedir. Deformasyona uğramış insanlığın ve ezilmiş sessiz çoğunlukların abartılı anlatımı, çürümeye yüz tutan insanlığın bir sunumudur.

Nitekim, kendi eleştirel felsefesinin doğuşuna kaynaklık eden Aydınlanma Nedir? çalışmasının önsözünde Kant, dönemin fakültelerindeki çatışmayı meşru olan ve meşru olmayan olacak şekilde iki ayrı kategorizasyona tabi tutar (Doğan: 2002: 9-19). Meşru olmayan çatışma; bazı görüşlerin açıkça tartışılabilmesinin yasak olduğu, aklın özgürce kullanımına dayalı nesnel fikirlerin susturulduğu tartışma alanlarını temsil eder. Meşru olan çatışmalardan ise kast ettiği, meşru olmayanın aksine; tüm fakültelerin öğrenimlerini halk önünde özgürce tartışmasına dair kullandığı ifadedir. Bu noktada, filmdeki isyankâr öğrencilerin iki taraf arasında bir yerde durduğunu; mental ve ruhsal anlamda meşru ancak fiziksel anlamda meşru olmayan zemin kısmında konumlandıkları, daha doğrusu bu şekilde konumlanmak zorunda bırakıldıklarını vurgulamak gerekir.

Öte yandan, aynı bölümde, animasyonlarla sunulan çekiçler, duvarı parçalayan en önemli semboldür. Çekiçler, yapabilen ve yıkabilen bir gücün temsilidir. Öğütücü makinada da çekiçler vardır ve bu metaforik olarak ideal toplum yapısının yaratılması için çocukluğun yok edilmesinin aracıdır. Her ne kadar bu yok edilmiş farkına varılıp öğrenciler tarafından bir başkaldırı söz konusu olsa da; çocuklar, birbirleriyle aynı ritimle yürümekte, aynı sözleri tekrarlamakta ve nihai olarak; tıpkı öğretmenlerinin kendilerine uyguladığı gibi şiddete yönelerek (sıraları ve masaları kırarak, duvarları yıkarak) öfke boşalması yaşamaktadır. Çocukların, fabrika görünümündeki okula toplu yürüyüşü belirgin bir hayaldir: öğrencilerin öğretmenlerini yaktıkları ateşe atacakken hayalden çıkılıp yeniden

sınıf ortamına dönülmesi; incinmiş bir öğrencinin, Pink'in, kaldığı duvar içindeki durumu ile duvarın dışında olanlar arasındaki gitgelinin karmaşık bir ifadesidir. Bölümün genel çerçevesi, felsefi açıdan değerlendirildiğinde, Kant'ın düşünce kapsamında yer alan sentetik a priori'lere kapı aralanır. Kant'a göre, sentetik a priori yargı, eldeki kavramın dışına çıkan, sanki deneyden gelmişçesine bilgimizi genişleten (sentetik), fakat deneyden gelmeyen (a priori) yargıların açıklamasıdır. Bu yargı öğrencilerin davranışları ile örtüşür. Pink'in kendi duvarı içerisinde hayal ettiklerinin mutlak bir temel geçerliliği bulunmamaktadır: bu, reelde gerçekleştirilebilecek (Kant'ın çerçevesinden değerlendirildiğinde de deney ile bozulabilecek) bir olgu değildir. Böylece, gerçekleşmesi istenen ancak, asla gerçekleşmeyecek olan hayalgücünün sentez bir ürünüdür; yani, yalnızca sentetik değil; a prioridir de... Bu tür yargılar, bizlere yalnızca duyarlılığın ya da yalnızca aklın sağladığı bilgilerden çok daha ötesinde bilgiler sağlamaktadır (West, 1998: 67). Kant, bu bilgilerin deneyden gelmediğini, aksi halde bunun a priori olamayacağını; öte yandan da, bunların deneyimden bağımsız olmadığını, her türlü deneyin alt yapısını oluşturduğunu söylemektedir. Pink'in hayal dünyası ile gerçeklik arasındaki gitgeli, Kant'ın ifadesiyle karşıtlıkların uslamasını içinde barındırır.

Nitekim, benzer şekilde; "iyi bir köpek olduğumda kemik atarlar önüme" önermesi ile başlayan bölümde, Pink yeniden yetişkin bir birey olarak karşımızda belirir. Burada; medya içeriğinde yer alan sunumlara yönelik bir eleştiri hâkimdir; medyanın bireyin psikolojisine doğrudan etkiye sahip oluşu, Pink'in otel odasında bir televizyon karşısındaki şizofrenik duruşu ile ifade edilir. Öte yandan, Pink, sözü edilen önerme ile kendini; sahibini mutlu ettiğinde ödüllendirilecek bir köpek gibi hissetmektedir. Onun özgürlük için çırpınan ruhu, hem kendi duvarını aşamadığından hem de dış dünyanın dayatmalarına yenik düştüğünden bu hayalini gerçekleştirememektedir. Örneğin kaçış amacıyla başvurduğu televizyon, savaşla ilgili anılarını bilinçaltından çağırarak ve onu zihinsel bir çıkmaza sürüklemektedir. Yetişkin bir birey olarak, hayatını şöhretin belirsiz kazançlarıyla geçiren Pink, onu bir yere bağlayacak kişisel ilişkilerini geliştirememiş; kendi ifadesiyle iyi bir köpek olmamış ve sonuçta kendi duvarının içinde yalnızlığa mahkum şekilde televizyonun sunduğu yapay dünyanın içinde boğulmaya başlamıştır. Hem ruhsal hem fiziksel anlamda, bu derin boşlukta kendini kaybeden Pink, hayal dünyası ile gerçek yaşamı arasındaki duvarına sıkışmış vaziyettedir. Bu noktada, Kant'ın sözünü ettiği düşüncenin verilmiş duyular dünyasında kalmayıp, derinlere gitmek istemesi ve bunun, temelini insan aklının yapısında bulunduğu yargısı; varlık bulan her olgunun nedensellik çerçevesinde değerlendirilmesi gerekliliğini; yani sonucun zincirleme bir dizgeler bütünü temsil ettiği düşüncesini hatırlatır. Pink'in zihinsel kaybı olarak nitelendirilen şizofrenik davranışına; onun, o güne kadar yaşadığı korkuları, acıları, yalnızlığı ve tükenmişliği neden olmamaktadır. Ona göre, onun yüksek duvarı; iyi bir köpek olamamasının bir sonucudur.

Kant'ın dediği gibi; anlama yetisi; deneyim veya mantık sentezinin birlikteliği ve buna ek olarak hayalgücünün şematize edilmesi gerekliliği üzerine dayanır. Bu bakımdan, söz konusu sentez ile hayal gücünün şeması, farklılıkların bir aradalığını temsil eder. Haliyle, akıl; bizzat anlama yetisinin kavramlarının uygulanma aşamasındaki mümkünliğini içerir. Tıpkı; Pink'in, hayal dünyası ile gerçek yaşamı arasındaki keskin ayrımın idrakına varamayıp; ayrı iki dünyasını birbirinden ayıramadığı gibi...

SONUÇ

Parker'ın mevcut sisteme, Kant'ın da o dönemin mevcut egemen düşüncelerine yönelik başkaldırı niteliğinde sundukları eleştirel tavırları; Parker ve Kant'ın temel ortak paydasını oluşturur. Tıpkı Kant'ın tecrübe ettiği gibi; The Wall'u izleyenler de dogmatik bir uykudan uyanır mı, bilinmez. Ancak Kant'ın Aydınlanma düşüncesinin temel konularını anlamlı biçimde bir araya getirdiği eleştirel öğretisi; Pink'in de kendi yaşamında var olan uzlaşsızlığı bir arada tutma çabasına referans teşkil eder. Kant'ın düşünce dünyasını sorguya çektiği gibi, Parker'ın da bir sorgulama evreni yarattığı or-

ortadadır. Bu bağlamda, Kant'ın kendi dönemindeki üniversite anlayışına yönelik eleştirilerinden bahsetmek; Kant'ın eğitimi yadsıyıcı bir tutum takındığına kanıt oluşturmaya da; Kant, fiziksel eğitimden başlayarak, eğitimin kültürel, tinsel, ahlaksal ve pratik tüm boyutlarıyla kişiyi şekillendirdiği bir sistemin gerekliliğini vurgular. Böyle bir filozofu, temel vurgusu "We don't need no education" olan bir albüm ve filmle ilişkilendirmek Eco'nun ifadesiyle aşırı yorum'a kapı aralar. Böylesi bir perspektifle; Pink'in düşünce yapısındaki şizofrenik sarmal ile Kant'ın, aklın insana sunduğu tüm kavramların kaynaklarının deneyimde değil, bizzat aklın kendisinde bulunduğu; aklın, düşünceleri meydana getiren bir olgu olarak varlık gösterdiği ve onların geçerliliklerinin veyahut yanıltıcı diyalektik doğalarının bir açıklamasını vermekle yükümlü bir yönlendirici olduğu fikri bu noktada buluşur. Buna bağlı olarak; Pink, hayali ve gerçek yaşamı arasında gidip gelir; nihai olarak aklında kurguladığı hayalgücü sentezinin ve gerçek yaşamındaki psikolojik dramının örüntüsü arasında savaş verir. Savaşı, duvarını yıktığı takdirde kazanacaktır. Ancak Kant'ın da sözünü ettiği nedensellik kurgusu; duvarı yıkmaktan ziyade; duvara her defasında yeni bir tuğla ekler. Kant'ın düşüncesinin bir ayağında duran fakültelerin eğitim yapısına yönelik eleştiriyse, Parker'ın vizöründen yansıyan tektipleşmiş bireylerin üretimine yönelik eleştirisi aynı yöne bakar. Kant'ın eleştirisi sınırlarımızı bilmemiz için bize zemin sunar. The Wall'daki eleştiri ise bu sınırları sorgulamanın gereğini hatırlatır. Bu noktada, Parker'ın Kant'ı tanıdığı ortadadır.

KAYNAKÇA

- Alan, P. (1982). The Wall. İngiltere: MGM
- Aristoteles, (2013). Politika. (3. Baskı). İstanbul: Say Yayınları.
- Benton, T. Craib, I. (2016). Sosyal bilim felsefesi. (4. Baskı). Bursa: Sentez Yayınları.
- Cassier, E. (1996). Kant'ın yaşamı ve öğretisi. (Çev.: Doğan Özlem). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Cevizci, A. (2001). On yedinci yüzyıl felsefesi tarihi. Bursa: Asa Yayınları.
- Copleston, F. (2004). Felsefe tarihi: Çağdaş felsefe 2: Kant. (Çev.: Aziz Yardımlı), İstanbul: İdea Yayınevi.
- Cottingham, J. (2003). Akılcılık. (Çev.: Bülent Özkan). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Çotuksöken, B. (2013). Felsefe: Özne-Söylem, İstanbul: Notos Kitap.
- Deleuze, G. (1995). Kant'ın eleştirel felsefesi. (Çev. Taylan Altuğ). İstanbul: Payel Yapımevi.
- Demir, Ö. (2017). Bilim felsefesi. (9. Baskı). Ankara: Sentez Yayınları.
- Descartes, R. (2011). Meditasyonlar. (Çev.: Aziz Yardımlı). İstanbul: İdea Yayınevi.
- Doğan, Ö. (2002). "Kant'ta felsefe-din ve felsefe-devlet ilişkisi üstüne". Felsefe Yazıları. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Eco, U. (2013). Yorum ve aşırı yorum. (7. Baskı). İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Erişirgil, M. E. (2000). Kant ve felsefesi. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Kant, I. (2001). Pratik usun eleştirisi. (5. Baskı). İstanbul: Say Yayınları.

- Kant, I. (2002). The conflict of the faculties. (Çev.: Mary J. Gregor). Un. Of Nebraska Pr. Abaris Books.
- Kant, I. (2009). Saf aklın eleştirisi. (4. Baskı). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kant, I. (2013). Prolegomena. (Çev.: Aziz Yardımlı). İstanbul: İdea Yayınevi.
- Kraus, W. (2004). Yaşamın anlamı: Immanuel Kant. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Öktem, Ü. (2004). "David Hume ve Immanuel Kant'ın kesin bilgi anlayışı". Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, 44, 29-55.
- Platon, (2013). Devlet. (Çev.: Hasan İlhan). Ankara: Alter Yayınları.
- Porta, D. Keating, M. (2015). Sosyal bilimlerde yaklaşımlar ve metodolojiler çoğulcu bir perspektif. (Çev.: Sabri Gürses). İstanbul: Küre Yayınları.
- West, D. (1998). Kıta Avrupa'sı felsefesine giriş: Rousseau, Kant, Hegel'den Foucault ve Derrida'ya. (Çev.: Ahmet Cevizci). İstanbul: Paradigma Yayınları.